

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend ning tuumaohutusosalase koostöö rahastamisvahend“

[COM(2018) 460 final – 2018/0243 (COD)]

(2019/C 110/29)

Raportöör: **Cristian PÎRVULESCU**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 2.7.2018 Euroopa Komisjon, 12.7.2018 Euroopa Liidu Nõukogu, 18.7.2018
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304 Euratori asutamislepingu artikkel 206
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	23.11.2018
Vastuvõtmine täiskogus	12.12.2018
Täiskogu istungjärk nr	539
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	176/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Naabruspoliitika, arengu ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend

1.1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab ettepaneku üldisi ja erieesmärke ning on seisukohal, et naaberriikide ja kolmandate riikide puhul kasutatavate vahendite koondamise kavatsus on tervitatav ja kasulik. EL peab looma naaber- ja kolmandate riikidega konstruktiivsed, realistlikud ja pragmaatilised suhted, milles väärtustel peaks olema keskne koht.

1.1.2. Komitee võtab teadmiseks komisjoni ja teiste Euroopa institutsioonide ja liikmesriikide käesolevas ettepanekus ilmneva kindla seisukoha toetada kodanikuühiskonna, demokraatia ja inimõiguste kaitse süsteemide arengut. Uus konsolideeritud vahend peaks kõigis etappides – kavandamisest seire ja hindamiseni – toimima ELi väärtuste, sh õigusriigi, terviklikkuse, pluralismi, demokraatia ja inimõiguste kaitse edendajana. Sellega seoses innustab komitee Euroopa Komisjoni märkimisväärselt suurendama inimõiguste ja demokraatia ning kodanikuühiskonna temaatiliste programmide eraldisi.

1.1.3. Komitee toetab naabruspoliitika, arengu ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendi eesmärki kaitsta ja edendada liidu väärtusi ja huve kogu maailmas, et viia ellu liidu välistegevuse eesmärgid ja põhimõtteid. Teatise on lisaks öeldud, et käesoleva määruse rakendamisel tagatakse kooskõla muude välistegevuse valdkondadega ja teiste asjakohaste ELi poliitikavaldkondadega, nagu on sätestatud kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030 (tegevuskava 2030). See tähendab, et kõigil tasanditel – st riiklikul, ELi, muude riikide ja ülemaailmsel tasandil – tuleb arvesse võtta iga poliitikavaldkonna mõju kestlikule arengule.

1.1.4. Komitee kasutab võimalust tuletada Euroopa Liidule meelde, et tegevuskava 2030 näeb ette maailma, kus kõikides riikides, võttes arvesse riikide eri arengutasemeid ja suutlikkust, toimub püsiv, kaasav ja jätkusuutlik majanduskasv, sotsiaalne areng, sh inimväärne töö kõigi jaoks, ning keskkonnakaitse. Selles maailmas on kestliku arengu olulisteks elementideks demokraatia, hea valitsemistava ja õigusriigi põhimõtte, samuti soodustav keskkond riigi ja rahvusvahelisel tasandil.

1.1.5. Tohtu vastutus toetada tegevuskavas 2030 sätestatud rahvaste, planeedi ja heaolu tegevusmeetmeid nõuab suurema tähelepanu osutamist toetusvahenditele ning sellele, kuidas neid korraldada ja siduda ülemaailmse poliitika keerulise reaalsusega. Kasutatud vahendite koondamine ja ühtlustamine kujutab endast suurt sammu tõhusate ja prioriteetsete meetmete võtmiseks kavandatud eesmärkide saavutamiseks. ELil on sageli võimalik tegutseda otsustavalt kõige haavatavamate rühmade ja üksikisikute toetamisel. See on vastutus, mida tuleb kanda ja nõuetekohaselt täita.

1.1.6. Naaberriikidel ja kolmandatel riikidel on mitmeid suuri, erinevaid ja kattuvaid probleeme. Praeguses globaalses kliimas, kus demokratiseerimist, poliitilist stabiilsust ja majandusarengut edendavad reformid näivad olevat peatunud, peab EL oma jõupingutusi pigem tõhustama, mitte neist loobuma. Ta peaks säilitama pideva kontakti naaberriikide ja kolmandate riikide valitsustega, motiveerides ja julgustades neid tegema vastutustundlikult koostööd. Partnerlussuhted nende valitsustega peaksid olema kindlad, selgepiirilised ja selgelt suunatud seal elavate inimeste elutingimuste parandamisele.

1.1.7. Komitee pooldab ELi aktiivset tegevust kuni aastani 2030, et toetada vaesuse ja nälja kaotamist, võidelda ebavõrdsuse vastu riikides ja nende vahel, luua rahumeelne, õiglane ja kaasav ühiskond, kaitsta inimõigusi ja edendada soolist võrdsuslikkust ning naiste ja tüdrukute mõjuvõimu suurendamist ning tagada planeedi ja loodusvarade jätkuv kaitse.

1.1.8. Komitee tunneb heameelt ettepanekus tehtud üleskutse üle vähendada ELi institutsioonide ja liikmesriikide halduskoormust ning keskenduda rohkem poliitilistele eesmärkidele ja välispartneritele pühendumusele. Komitee tervitab ja toetab ettepanekus kavandatud suuri samme: rohkem lihtsustamist ja paindlikkust ning paremad seiretulemused.

1.1.9. Komitee tervitab asjaolu, et Euroopa Parlamendi eelarve- ja kontrollivolitused laienevad, kui praegu Euroopa Arengufondist (EAF) rahastatav tegevus kaasatakse ELi eelarvesse.

1.1.10. Komitee innustab Euroopa Komisjoni kasutama ära varasemate vahendite abil saavutatud kasu ja edasiminekut. Näiteks tunnustatakse demokraatia ja inimõiguste rahastamisvahendis kõiki majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi ning edendatakse sotsiaaldialoogi⁽¹⁾. Vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja ausate valimisprotsesside nimel võitlevaid kodanikuühiskonna organisatsioone toetati vaatamata mõne valitsuse vaenulikkust suhtumisest neisse. Selline pühendumine peab säilima ja seda tuleb toetada.

1.1.11. Komitee tõstab esile demokraatlike ja valimisprotsesside tähtsuse naaber- ja kolmandates riikides ning innustab Euroopa Komisjoni seadma prioriteediks tugevate ja sõltumatute valimisinstiitutsioonide arendamise. ELi institutsioonid peaksid tegema tihedat koostööd Veneetsia komisjoni, Euroopa Nõukogu, OSCE ja valimisekspertide võrgustikkudega, et anda tõeline sisu oma otsustavale toetusele ausate ja kindlate valimisprotsesside saavutamiseks.

1.1.12. Komitee innustab liikmesriike tegema täielikku koostööd tänu oma pikaajalistele suhetele naaber- ja kolmandate riikidega, et aidata parandada selle vahendi toimimist.

1.1.13. Komitee toetab Regioonide Komitee arvamuses esitatud soovitusi, samuti julgustab komisjoni alati tagama nõuetekohase konsulteerimise asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, samuti nende piisavalt varase juurdepääsu asjakohasele teabele, et nad saaksid programmide koostamisel, rakendamisel ja seotud seireprotsessides kaasa rääkida. Komitee rõhutab samuti, et demokraatia riigiülesel tasandil peaks kuuluma juhtpõhimõtete hulka, kuna kohalik ja piirkondlik tasand on koht, kus kodanikud saavad kõige otsesemalt demokraatiat kogeda.

1.2. Tuumaohutusala sekoostöö rahastamisvahend

1.2.1. Euroopa tuumaohutuse rahastamisvahendi puhul sai pärast Fukushima tuumakatastroofi täiesti selgeks, et tuumaenergia kasutamise probleemid ja riskid on üleilmased. Kahjuks ei käsitleta ettepanekus strateegilisel ja poliitilisel tasemel kodanike, kodanikuühiskonna ja ettevõtlussektori õigustatud nõuet tuumaenergia pikaajalise kavandamise kohta.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi kohta, raportöör Iuliano (ELT C 182, 4.8.2009, lk 13); Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Euroopa Liidu arengukoostöö rahastamisvahend: organiseeritud kodanikuühiskonna ja sotsiaalpartnerite roll“, raportöör Iuliano (ELT C 44, 11.2.2011, lk 123).

1.2.2. Komitee tunneb rahulolu komisjoni kavatsuse üle lisada tuumaenergiavaldkonda meetmeid, mis on kooskõlas arengu- ja rahvusvahelise koostöö poliitikaga tervishoius, põllumajanduses, tööstuses ja sotsiaalprojektides, mis tegelevad tuumaõnnetuse tagajärgedega. Siiski ei ole selge, kuidas olemasolev eelarve ja institutsiooniline raamistik tegelikkuses seda kavatsust ellu viia aitavad.

1.2.3. Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri roll on oluline ja agentuur peaks võtma vastutuse läbipaistvuse ja varajase hoiatamise tagamisel uute tuumaelektrijaamade arendamisel kogu maailmas. EL peaks tegema rahvusvaheliste institutsioonide ja organisatsioonidega täielikku koostööd tuumaohutuse edendamisel.

1.2.4. Uusi jõupingutusi on vaja tagamaks, et Euroopa naabruses asuvad olemasolevad ja kavandatud rajatised töötaksid läbipaistvuse ja ohutuse kõrgete standardite kohaselt. Komitee innustab kõiki liikmesriike seda eesmärki toetama ja seadma tuumaohutuse keskseks eesmärgiks kahepoolsetes ja mitmepoolsetes suhetes partnerriikidega.

1.2.5. Arvestades tuumaenergiaga seotud peamisi ülemaailmseid probleeme ja arvukate tuumarajatiste olemasolu naaberriikides, leiab komitee, et ajavahemikul 2021–2027 käesoleva määruse rakendamiseks kavandatud 300 miljonit euro suurune rahastamispakett jooksevhindade on äärmiselt ebapiisav.

2. Üldised märkused

2.1. Ettepaneku taust – naabruspoliitika, arengu ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend

2.1.1. Teatistes esitatakse eelarverubriiki „Naabrus ja maailm“ kuuluvate ELi välistegevuse programmide peamised prioriteedid ja üldine eelarveraamistik; muu hulgas tehakse ettepanek luua naabruspoliitika, arengu ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend.

2.1.2. Käesolev ettepanek võimaldab ELil jätkuvalt aktiivselt edendada muu hulgas inimõigusi, heaolu, stabiilsust, arengut, julgeolekut, ebaseadusliku rände algpõhjustega võitlemist, kaubandust, kliimamuutustega võitlemist ja keskkonnakaitset. Samas on tal võimalik seda teha terviklikumalt ja liigutada rahvusvahelise olukorra muutudes ressursse paindlikumalt sinna, kus neid vajatakse.

2.1.3. Käesolev ettepanek loob tugiraamistiku välistegevuse poliitika elluviimiseks ja rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks. Rahvusvahelised kohustused hõlmavad kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, Pariisi kliimakokkulepet, Addis Abeba tegevuskava, Sendai katastroofiohu vähendamise raamistikku 2015–2030 ja ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni nr 2282 (2016) rahu säilitamise kohta. ELi tasandil hõlmab poliitikaraamistik aluslepingu sätteid välistegevuse kohta, mida on lisaks muudele poliitikadokumentidele täpsustatud Euroopa Liidu üldises välis- ja julgeolekupoliitika strateegias, uues Euroopa arengukonsensus, ELi ja Aafrika uuendatud partnerluses ja läbivaadatud Euroopa naabruspoliitikas. Määrus kujutab endast ka raamistikku praegusele Cotonou lepingule järgneva partnerluse rakendamiseks; nimetatud lepinguga luuakse assotsiatsioon ja partnerlus Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikide rühma ning Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide vahel.

2.1.4. Mõjuhindangus jõuti järeldusele, et ühendada on võimalik enamikku rahastamisvahendeid peale nende, mis on laadilt väga spetsiifilised, nagu humanitaarabi, mida iseloomustab neutraalsuse põhimõte. Ühendada saab ühise rakendusmääruse, arengukoostöö rahastamisvahendi, Euroopa Arengufondi, Euroopa Kestliku Arengu Fondi, EIP välislaenu andmise volituse, Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendi, demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi, tagatisfondi, stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendi ning partnerluse rahastamisvahendi. Eraldi peaksid jääma ühinemiseelse abi rahastamisvahend; humanitaarabi; ühise välis- ja julgeolekupoliitika eelarve; ülemeremaad ja -territooriumid, sh Gröönimaa; ELi kodanikukaitse mehhanism; ELi humanitaarabi vabatahtlike kava; toetus Küprose türgi kogukonnale; hädaabireserv; ja uus Euroopa rahutagamisrahastu.

2.1.5. Mitme rahastamisvahendi koondamine ühte laiaulatuslikku vahendisse annab võimaluse ratsionaliseerida rahastamisvahendite juhtimis- ja järelevalvesüsteeme ning seeläbi vähendada ELi institutsioonide ja liikmesriikide halduskoormust. Mitmele programmitööprotsessile keskendumise asemel oleksid arutelud rohkem suunatud poliitilistele eesmärkidele ja välispartnerite kaasamisele. Lisaks auditeeritakse liidu eri programmide kumulatiivse rahastuse saanud meetmeid ainult ühe auditi raames, mis hõlmab kõiki asjaomaseid programme ja nende puhul kohaldatavaid eeskirju.

2.1.6. Lihtsustamine ei tähenda kontrolli või aruandekohusluse vähenemist. Institutsioonidevaheline tasakaal säilib täielikult. Euroopa Parlamendi eelarve- ja kontrollivolitused pigem laienevad, kui praegu Euroopa Arengufondist rahastatav tegevus lülitatakse ELi eelarvesse.

2.1.7. Rahastamispakett moodustub järgmiselt:

a) 68 000 miljonit eurot geograafiliste programmide jaoks:

- ELi naabruspoliitika jaoks vähemalt 22 000 miljonit eurot;
- Sahara-taguse Aafrika jaoks vähemalt 32 000 miljonit eurot;
- Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna jaoks 10 000 miljonit eurot;
- Põhja- ja Lõuna-Ameerika ning Kariibi mere piirkonna jaoks 4 000 miljonit eurot;

b) 7 000 miljonit eurot teemaprogrammide jaoks:

- inimõiguste ja demokraatia jaoks 1 500 miljonit eurot;
- kodanikuühiskonna organisatsioonide jaoks 1 500 miljonit eurot;
- stabiilsuse ja rahu jaoks 1 000 miljonit eurot;
- üleilmsete probleemide jaoks 3 000 miljonit eurot;

c) 4 000 miljonit eurot kiirreageerimistegevuseks.

2.1.8. Uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reserviga suuruses 10 200 miljonit eurot suurendatakse artikli 6 lõikes 2 nimetatud summasid kooskõlas artikliga 15.

2.1.9. Toetuste jaotamisel eelistatakse riike, kes seda enim vajavad, eelkõige vähim arenenud riigid, väikese sissetulekuga riigid ning kriisi-, kriisijärgses, ebakindlas või haavatavas olukorras olevad riigid, sealhulgas väikesed arenevad saareriigid.

2.1.10. Stabiilsuse ja rahu ning inimõiguste ja demokraatia programmides ning kiirreageerimismeetmetes võivad osaleda kõikide riikide üksused, kuna liit on huvitatud võimalikult laialdasest osalusest, arvestades meetmete ülemaailmset ulatust, keerulist olukorda, milles abi antakse, ja vajadust kiiresti tegutseda. Osaleda võivad ka rahvusvahelised organisatsioonid.

2.1.11. 7. juunil 2017 allkirjutatud uue Euroopa arengukonsensusega loodi liidule ja liikmesriikidele arengukoostöö ühise lähenemisviisi raamistik, mida järgida tegevuskava 2030 ja Addis Abeba tegevuskava elluviimisel. Arengukoostöö poliitika tähtsaimad eesmärgid on vaesuse kaotamine, diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vähendamine, mitte kellegi kõrvalejätmine ning vastupanuvõime tugevdamine.

2.1.12. Konkreetselt tuleks arengukonsensuses kokku lepitu kohaselt panustada käesoleva määruse alusel võetavate meetmetega 20 % käesoleva määruse alusel rahastatavast ametlikust arenguabist sotsiaalsele kaasatusele ja inimarengule, sh soolisele võrdõiguslikkusele ja naiste mõjuvõimu suurendamisele.

2.1.13. Selleks et tagada ressursid seal, kus neid kõige enam vajatakse, eelkõige vähim arenenud riikides ja ebakindlates või konfliktiolukorras riikides, peaks käesolev määrus toetama ühist eesmärki saavutada vähim arenenud riikide suhtes tegevuskava 2030 kestuse jooksul ametlik arenguabi, mis moodustab 0,20 % liidu kogurahvatulust.

2.1.14. Käesolev määrus peaks kajastama vajadust keskenduda strateegilistele prioriteetidele nii geograafiliselt – Euroopa naabruses ja Aafrikas, samuti haavatavates ja enim abi vajavates riikides – kui ka temaatiliselt – julgeoleku, rände, kliimamuutuste ja inimõiguste valdkonnas.

2.1.15. 2015. aastal läbi vaadatud Euroopa naabruspoliitika eesmärk on stabiliseerida naaberriike ja tugevdada vastupanuvõimet, eelkõige tasakaalustades kestliku arengu kolme mõõdet: majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalast. Selle eesmärgi saavutamiseks on läbivaadatud Euroopa naabruspoliitikas kindlaks määratud neli prioriteetset valdkonda: hea valitsemistava, demokraatia, õigusriik ja inimõigused, sealhulgas eriti olulisena kodanikuühiskonna suurem kaasamine; majandusareng, turvalisus, ränne ja liikuvus, sealhulgas võitlus ebaseadusliku rände ja sundränne algpõhjuste.

2.1.16. Demokraatia ja inimõiguste eesmärke, sealhulgas soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu suurendamist tuleks käesoleva määruse rakendamisel läbivalts kohaldada, kuid arvestades selle ülemaailmset olemust ja meetmete sõltumatust asjaomaste kolmandate riikide valitsuste ja ametivõimude nõusolekust, peaks inimõiguste ja kodanikuühiskonna organisatsioonide edendamise teemaprogrammide kaudu antaval liidu abil olema konkreetsed täiendavad lisaeesmärgid.

2.1.17. Kodanikuühiskond peaks hõlmama erinevate rollide ja volitustega osalejaid, sealhulgas kõiki mitteriiklikke, mittetulunduslikke, erapooletuid ja rahumeelseid struktuure, millesse inimesed koonduvad, et töötada ühiste poliitiliste, kultuuriliste, sotsiaalsete või majanduslike eesmärkide ja ideaalide edendamise nimel. Nad võivad tegutseda kohalikul, riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, nende hulgas on linna- ja maapiirkonna ning ametlikke ja mitteametlikke organisatsioone.

2.1.18. Käesolev määrus peaks võimaldama liidul rändepoliitika ja tegevuskava 2030 kohustuse täiendusena võtta veel meetmeid, et reageerida rändega seotud probleemidele, vajadustele ja võimalustele. See kohustus (kestliku arengu eesmärk 10.7) tunnustab rändajate positiivset panust kaasavasse majanduskasvu ja kestlikku arengusse, tunnustab, et rahvusvaheline ränne on mitmemõõtmeline reaalsus, mis on oluline päritolu-, transiidi- ja sihtriikide arengu seisukohalt ning vajab terviklikku ja ulatuslikku lahendust, samuti kohustab tegema rahvusvahelist koostööd, et tagada ohutu, korrapärane ja regulaarne ränne, mis hõlmab inimõiguste täielikku austamist ja rändajate inimlikku kohtlemist, olenemata põgenike ja ümberasustatud isikute rändestaatuses. Selline koostöö peaks samuti suurendama põgenikke vastuvõtivate kogukondade vastupanuvõimet.

2.2. Konkreetsed märgused

2.2.1. Kestliku arengu eesmärgid on hea alus sidususe suurendamiseks sise- ja välispoliitika vahel ning komitee leiab, et keskendumine eesmärkidele 16.3, 16.6 ja 16.7, demokraatia, õigusriigi, läbipaistvate institutsioonide ning osalus- ja esindusliku otsustusprotsessi edendamine on oluline jõupingutuste ühendamiseks ja neile strateegilise suuna andmiseks.

2.2.2. Selle uue vahendi eeliseks on välismeetmete ja -tegevuse järjepidevuse edendamine. Sellist järjepidevust tuleks edendada nii vahendi Euroopa juhtimise tasandil kui ka naaberriikides ja kolmandates riikides. Nende riikide keskvalitsused ja kohalikud omavalitsused ei ole võrdselt võimelised programme koordineerima ega rakendama. ELi abil ning kodanikuühiskonna ja sotsiaalsete sidusrühmade toetusel ja osalusel tuleks luua iga valitsuse tasandil eri meetmete koordineerimise kord.

2.2.3. Partnerriikide probleemide ja vajaduste ulatus näitab, et iga riik vajab paremaid planeerimisprotsesse. Seda tunnustatakse tegevuskava 2030 rakendamisevahendites ja kestliku arengu eesmärgis nr 17, milles sedastatakse, et „uue tegevuskava ulatuse ja kõikehaaravuse tõttu tuleb selle rakendamise tagamiseks taaselustada ülemaailmne partnerlus. See partnerlus töötab üleilmse solidaarsuse vaimus. See aitab kaasata kogu maailma tegevuskava kõikide eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamise, tuues kokku valitsused, erasektori, kodanikuühiskonna ja teised osalised ning kaasates kõik olemasolevad vahendid“.

2.2.4. Komitee on veendunud, et selline protsess tuleks käivitada ning et selles protsessis tuleks koostada iga riigi kohta integreeritud kava, mille jaoks on vaja poliitilist konsensust ja mis on haldustasandil prioriteediks. See kava tagab tegelikkuses koostoime ja vastastikuse täiendavuse ning aitab kindlaks määrata meetmed ja Euroopa toetuse mõju partnerriikides.

2.2.5. Komitee on seisukohal, et haldus- ja finantsmenetluste lihtsustamine tuleks muuta esmatähtsaks, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel ja kohalikel omavalitsustel oleks palju lihtsam juurdepääs ELi rahalisele abile.

2.2.6. Komitee toetab seisukohta, mille kohaselt välistegevuseks eraldatav summa ei tohiks olla väiksem kui EAFi ja teiste välistegevuse rahastamisvahendite summa kokku. Samuti nõustatakse EAFi paindlikkuse ülekandmisega ELi eelarvesse.

2.2.7. Komitee rõhutab kestliku arengu eesmärgi nr 16 olulisust, eelkõige uue rahastamisvahendi juhtimisstruktuuri ja selle raames toimuvat otsustamismenetlust. Euroopa organiseeritud kodanikuühiskonna esindajana, kellel on kogemused ja sidemed paljudes naaberriikides ja kolmandates riikides, soovib komitee osaleda selle rahastamisvahendi meetmete ja projektide kõigis etappides.

2.2.8. Komitee loodab, et olemasoleva demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi asendamine, mis toetab kestliku arengu eesmärki nr 16, eelkõige sekkumisi inimõiguste, põhivabaduste ja demokraatia valdkonnas kolmandates riikides, ei mõjuta kuidagi nende meetmete ulatust ja struktuuri, vaid pigem tugevdab neid.

2.2.9. Komitee hinnangul on kliimamuutustega võitlemiseks kiiresti vaja riigi ja rahvusvahelise tasandi meetmeid ning toetab ELi eesmärki eraldada selleks vähemalt 25 % oma eelarvest.

2.2.10. Komitee soovib korrata tegevuskava 2030 avaldust kestliku arengu eesmärkide vastastikuste seoste ja integreeritud olemuse kohta, mis on käesoleva tegevuskava eesmärgi saavutamise seisukohalt väga olulised. Komitee soovib välja töötada valdkondadevahelised programmid, mis hõlmaksid mitut asjakohast tegevusvaldkonda ja võimaldaksid kolmandates riikides saavutada käegakatsutavaid tulemusi. Näiteks kahjustavad kliimamuutused Saharataguse Aafrika põllumajandustegevust. Asjaolu, et maad ei ole võimalik harida, viib kogukondade lagunemiseni ja on Euroopasse suunduva rände peamine põhjus. Tegelikult võib neid inimesi pidada kliimapõgenikeks ja see nõuab kompleksset reageerimist, mille keskmes peaks olema kõrbestumise peatamine ning toetusprogrammide käivitamine nii neile, kes on ohus, kui ka neile, kes on otsustanud välja rännata.

2.2.11. Kolmandaid riike, mis on samuti rändajate ja pagulaste päritoluriigid, tuleks aidata, et nad parandaksid oma suutlikkust ja majanduslikku infrastruktuuri ning suudaksid seista silmitsi suurimate majanduslike, poliitiliste, sotsiaalsete ja keskkonnaprobleemidega. Vahendi abil tuleks tegeleda rände algpõhjustega, eelkõige pagulaste puhul, ning olemasolevaid vahendeid tuleks strateegiliselt kasutada eesmärgiga edendada partnerriikides rahu, stabiilsust, demokraatiat ja heaolu.

2.2.12. Komitee märgib, et 10 % ELi rahastamispaketist kasutatakse viisil, mis aitaks võidelda ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega ning toetada rände haldamist ja valitsemist, sealhulgas pagulaste kaitset ja rändajate õigusi, kui see kuulub käesoleva määruse eesmärkide hulka. Komitee kasutab võimalust, et tuletada ELile ja liikmesriikidele meelde, et nad peaksid rändajate puhul kinni oma rahvusvahelistest kohustustest.

2.2.13. Nagu eespool nimetatud planeerimisprotsessi puhul, soovib komitee teha määruse rakendamise jälgimist, hindamist ja aruandlust ka riikide kaupa. Meetmete ja näitajate rühmitamine riikide kaupa võiks aidata tuvastada koostoimet ja vastastikust täiendavust või nende puudumist ning kooskõla ELi poliitika põhieesmärkidega.

2.2.14. Üldpõhimõtte kohaselt julgustab komitee Euroopa Komisjoni tagama kõigil juhtudel nõuetekohase konsulteerimise partnerriikide asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike ametiasutustega, samuti nende piisavalt varase juurdepääsu asjakohasele teabele, et nad saaksid programmide koostamisel, rakendamisel ja seotud seireprotsessides kaasa rääkida.

2.2.15. Komitee tervitab partnerriikide puhul üleminekut kohustuste täitmise põhimõtte rakendamisele ning leiab, et partnerriikide süsteemide kasutamine programmide rakendamisel on ka õige tee. Siiski tuleb märkida, et see saab toimuda ainult siis, kui on olemas õiged tingimused ja usaldusväärsed tagatised nende süsteemide tõhususe, terviklikkuse ja erapooletuse kohta.

2.2.16. Seoses geograafiliste programmide ning konkreetse ja kohandatud koostööraamistiku loomisega soovib komitee, et Euroopa Komisjon võtaks arvesse mitte ainult riiklikke näitajaid, vaid keskenduks ka territoriaalselt määratletud kogukondadele, keda võidakse eirata. Maakogukonnad ning pealinnast ja linnakeskustest kaugel asuvad kogukonnad on sageli äärmiselt kaitsetud ja haavatavad. Nad peaksid kõigepealt muutuma nähtavaks ja neid tuleks võtta arvesse planeerimisprotsessis.

2.2.17. Geograafilistes programmides tuleks arvesse võtta ka mitteterritoriaalsete sotsiaalsete rühmade ja kogukondade – näiteks noorte, eakate, puuetega inimeste ja muude kategooriate – olukorda, sest neil võib esineda tõsisemaid probleeme.

2.3. Ettepaneku taust – Euroopa tuumaohutuse rahastamisvahend

2.3.1. Uue Euroopa tuumaohutuse rahastamisvahendi eesmärk on edendada kolmandates riikides tõhusate ja tulemuslike tuumaohutusnõuete kehtestamist kooskõlas Euratomi asutamislepingu artikliga 206, tuginedes Euroopa Aatomienergiaühenduses saadud kogemustele tuumaohutuse valdkonnas võetavate meetmetega.

2.3.2. Käesoleva määruse eesmärk on täiendada neid tuumaenergiaalase koostöö meetmeid, mida rahastatakse [NDICI määruse] kohaselt, eeskätt selleks, et toetada kolmandates riikides tuumaohutuse kõrge taseme, kiirguskaitse ning tuumamaterjali suhtes tõhusate ja tulemuslike kaitsemeetmete rakendamise edendamist, toetudes ühenduse siseselt võetavatele meetmetele ja kooskõlas käesoleva määruse sätetega. Käesoleva määruse eesmärk on eelkõige:

- a) tõhusa tuumaohutuskultuuri edendamine, kõrgeimate tuumaohutus- ja kiirguskaitsestandardite rakendamine ning tuumaohutuse jätkuv parandamine;
- b) kasutatud tuumakütuse ja radioaktiivsete jäätmete vastutustundlik ning ohutu käitlemine ning endiste tuumaobjektide ja -rajatiste dekomisjoneerimine ja saneerimine;
- c) tõhusate ja tulemuslike kaitsemeetmete süsteemide sisseeadmine.

2.3.3. Käesoleva ettepaneku alusel rahastatavad meetmed peaksid olema kooskõlas meetmetega, mida rakendatakse naabrussoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendi kohaselt tuumaenergia valdkonnas, ühinemiseelse rahastamisvahendi, ülemeremaade ja -territooriumide otsuse, ühise välis- ja julgeolekupoliitika ning hiljuti välja pakutud ja väljaspool ELi eelarvet rahastatava Euroopa rahutagamisrahastu raames, ning selliseid meetmeid täiendama.

2.3.4. ELi tuumatööstus tegutseb ülemaailmsel turul, mille väärtuseks on 3 triljonit eurot aastani 2050, ning annab otseselt tööd poolele miljonile inimesele. 14 liikmesriigis töötab 129 tuumareaktorit ning neist riikidest kümnesse kavandatakse uusi reaktoreid. ELil on maailma kõige eesrindlikumad õiguslikult siduvad tuumaohutuse standardid ning Euroopa ettevõtjad on aktiivselt seotud tuumakütuse tootmisega maailmas. (Komitee pressiteade „Komitee nõuab, et EL võtaks vastu laiaulatuslikuma tuumaenergia strateegia (tuumaenergia näidisprogramm)“, nr 58/2016, 22.9.2016.)

2.4. Konkreetsed märkused

2.4.1. Komitee tunneb heameelt ettepaneku esitamise üle määruse vormis, mis tagab õigusakti ühetaolise kohaldamise, tervikuna siduvuse ja otsekohaldatavuse. EL ja ühendus on võimelised täiendama liikmesriikide tegevust potentsiaalselt ohtlike olukordade lahendamisel või eriti kulukate sekkumiste korral ning vastutavad selle täiendamise eest. Nagu ettepanekus märgitud on mõningates valdkondades, kus liikmesriigid ei tegutse, EL ja ühendus endiselt peamised või mõnikord ainsad osalejad, kes saavad sekkuda.

2.4.2. Pärast Fukushima tuumakatastroofi sai täiesti selgeks, et tuumaenergia kasutamise probleemid ja riskid on üleilmsed. ELil on ainulaadne profiil, tänu millele on ta üks peamine vastutustundlik ja leidlik osaleja ülemaailmsetes nii tuumaohutuse kui ka puhta energia tehnoloogiate püüdlustes.

2.4.3. Kahjuks ei käsitleta ettepanekus strateegilisel ja poliitilisel tasemel kodanike, kodanikuühiskonna ja ettevõtlussektori õigustatud nõuet tuumaenergia pikaajalise kavandamise kohta. Ei ole selge, kuidas EL kasutab oma ressursse tuumaenergia peamiste probleemidega tegelemiseks seoses kasvava mure ja vajadusega puhta ja taskukohase energia järele ELis ja maailmas.

2.4.4. Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri roll on oluline ja agentuur peaks võtma vastutuse läbipaistvuse ja varajase hoiatamise tagamisel uute tuumaelektrijaamade arendamisel kogu maailmas. EL peaks tegema rahvusvaheliste institutsioonide ja organisatsioonidega täielikku koostööd tuumaohutuse edendamisel.

2.4.5. EL peaks aktiivselt edendama kõrgeimad tuumaohutuse standardeid ja tagama uusimate Euroopa menetluste, parimate tavade ja tehnoloogia propageerimise kogu maailmas, et kindlustada uusimate kavandatud rajatiste ja reaktorite ohutuse.

2.4.6. Uusi jõupingutusi on vaja tagamaks, et Euroopa naabruses asuvad olemasolevad ja kavandatud rajatised töötaksid läbipaistvuse ja ohutuse kõrgete standardite kohaselt. Komitee innustab kõiki liikmesriike seda eesmärki toetama ja seadma tuumaohutuse keskseks eesmärgiks kahepoolsetes ja mitmepoolsetes suhetes partnerriikidega.

2.4.7. Komitee on seisukohal, et Euroopa Komisjon ei suutnud oma näidisprogrammis tuumaenergia tootmise eesmärkide ja investeeringute kohta kajastada tuumaenergia konkurentsivõimega seotud aktuaalseid küsimusi, selle panust varustuskindlusesse ning kliimamuutuse ja süsiniku heitkoguste vähendamise eesmärkidesse, selle ohutust koos läbipaistvuse ja hädaolukordadeks valmistumise küsimustega ⁽²⁾.

2.4.8. Komitee tervitab komisjoni kavatsust tagada sidusus ja täiendavus naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendiga muu hulgas sel teel, et tuumaenergia valdkonnas rakendatakse meetmeid, mis toetavad rahastamisvahendi laiemaid eesmärke ja milleks on peamiselt tuumaenergia rahumeelne kasutamine kooskõlas arengu- ja rahvusvahelise koostöö poliitikaga tervishoius, põllumajanduses, tööstuses ja sotsiaalprojektides, mis tegelevad tuumaõnnetuse tagajärgedega. Siiski ei ole selge, kuidas olemasolev eelarve ja institutsiooniline raamistik tegelikkuses seda kavatsust ellu viia aitavad.

2.4.9. Arvestades tuumaenergiaga seotud peamisi ülemaailmseid probleeme ja arvukate tuumarajatiste olemasolu naaberriikides, leiab komitee, et ajavahemikul 2021–2027 käesoleva määruse rakendamiseks kavandatud 300 miljonit euro suurune rahastamispakett jooksevhindade on äärmiselt ebapiisav.

Brüssel, 12. detsember 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 22. septembril 2016. aastal vastuvõetud arvamus tuumaenergia näidisprogrammi kohta, raportöör Brian Curtis (ELT C 487, 28.12.2016, lk 104).